

Inhoud

1.	Van de redactie.....	2
2.	Even voorstellen.....	3
3.	Van de bestuurstafel.....	4
4.	"Het Marialied" Een hommage aan Jan Willem Poulissen.....	5
5.	Kunstschilders te Oirschot.....	7
6.	Bons op den herd.....	10
7.	Voor Oranje, koning(in) en vaderland.....	12

1. Van de redactie

Hiermee hebt u het tweede nummer van dit jaar in handen. In dit nummer zal Hanneke v.d. Bogaart, ons nieuw redactielid, zich aan u voorstellen.

Na de vakantie beginnen we weer met nieuwe moed aan onze volgende aflevering. Daarbij hopen we nog steeds op heemkundelieden, die ook een bijdrage aan dit tijdschriftje willen leveren.

Hebt u iets bij te dragen?

Graag uw copij voor 1 september 1999

Wij wachten af en wensen u een prettige vakantie.

2. Even voorstellen

De redactie heeft mij verzocht om mij als nieuw redactielid aan u voor te stellen. Daaraan wil ik graag voldoen.

Als geboren en getogen Brabantse maakte ik tijdens het heemkundewerkkamp in Goirle begin jaren '60 voor het eerst kennis met Oirschottenaren. Deze kennismaking was zó aangenaam en vruchtbaar dat ik enkele jaren later met één van hen trouwde en vier kinderen kreeg. Naarmate deze minder behoefte kregen aan moederlijke bemoeienissen heb ik mij steeds intensiever toegelegd op de inmiddels begonnen studie Cultuurwetenschappen. Als sluitstuk van dit jarenlange "deeltijdproject" schreef ik de doctoraalscriptie "Hoogtijdagen met en zonder lof; veranderingen in de openbare feestcultuur in Oirschot 1946-1994".

De voldoening in het vergaren en delen van kennis heb ik van 1991 t/m 1994 willen uitdragen door het (mede)organiseren van lezingencycli in ons Gemeentehuis onder de naam "Paideia". Hetzelfde plezier hoop ik u in de toekomst te kunnen overbrengen met mijn bijdrage aan "Van Den Herd".

Hanneke (van den Bogaart) Vugts.

3. Van de bestuurstafel

"Skon ist in Orskot, int dorp van m'n dromen"

Door dit mooie Oirschotse volksliedje is bij onze voorzitter, Gerard Smetsers het idee geboren om de leerlingen van de basisscholen, door middel van een verhaal en dia's te laten horen en zien hoé mooi Oirschot was en nog is.

Clary van Esch maakte een mooi verhaal waarin de grote toren van de St. Petruskerk aan het woord is, en laat horen wat hij in zijn lange leven allemaal beleefd heeft.

In de periode van 2 juni t/m 17 juni hebben Gerard Smetsers en Henk Scheepens bezoeken gebracht aan alle basisscholen in Oirschot en daar een dia-serie vertoond. Het doel van deze bezoeken was, de kinderen van de bovenbouw iets te vertellen over de geschiedenis van Oirschot en ze daardoor respect te laten krijgen voor ons mooie dorp. Onze indruk was dat het positief ontvangen werd. Wij hopen dat we hierdoor iets konden bijdragen om het vernielen van historisch belangrijke zaken tegen te gaan.

We verwelkomen onze nieuwe leden:

Dhr. en Mevr. V. van Kessel.

Dhr. Joris v.d. Loo

Mevr. L. Budde

Mevr. M.C. Preenen

We herdenken ook de twee leden waarvan we wegens overlijden afscheid moesten nemen:

Mevr. Corrie van de Wal, (overleden 2 mei 1999 en

Dhr. J. v. Beers, (overleden 1 juni 1999)

We zullen hen blijven herinneren.

4. "Het Marialied" Een hommage aan Jan Willem Poulissen

Op Maandag 28 december van het vorige jaar hadden we weer onze jaarlijkse tocht naar de H.Eik. Het was wel koud, maar toch prachtig wandelweer.

In de kapel werden onze overleden leden herdacht, waarna het eerste Marialied gezongen werd. Het rozenhoedje werd, zoals gebruikelijk, door Luus voorgebeden waarna ons verblijf in de kapel werd afgesloten met een lied ter ere van O.L.V. van de H.Eik.

Onwillekeurig gingen mijn gedachte terug naar mijnheer Poulissen. "Waarom", zult u vragen? Welnu, de heer Poulissen was een groot bewonderaar van O.L.V. van de H. Eik en heeft het bekende liedje geschreven: "O.L.Vrouw van de Heilige Eik". De tekst die velen van ons kennen laat ik hier volgen.

Ave Maria, Uw kinderen zijn hier.
Ave, zo groeten met hofflijke zwier
U, de stemmen en ogen en handen
Schone Vrouwe der Brabantse landen.

Refrein:

Zoete Maria, lieflijke Roos op de Oirschotse stroom
Bloem van de Heilige eikeboom.

Ave Maria, ons dorp in de hei.
Roem door de tijden Uw hoge waardij.
Troosteres van de donkere droeven.
die de zon der erbarming behoeven. Refrein.

Ave Maria, wij loven U luid.
Gij zijt Gods dochter, Gods moeder, Gods bruid.
Tot het uur van het sterven en scheiden,
zullen wij deze waarheid belijden. Refrein.

Iedereen van de aanwezigen zal hem zeker gekend hebben als de leraar Nederlands aan de kweekschool bij de zusters Franciscanessen in de Koestraat.

Jan Willem Poulissen werd op 11 februari 1893 in Hoensbroek geboren, overleed op 18 november 1970 in 's Hertogenbosch en werd begraven te Vught op 21 november 1970.

Nadat hij zijn diploma aan de kweekschool in Echt had behaald was hij achtereenvolgens leraar aan de school te Buchten-Born (L.) (1913-1915) en de Lambertusschool te Helmond (1915-1922).

Op 1 september 1922 werd hij tot leraar Nederlands benoemd aan de kweekschool te Oirschot. Later gaf hij ook geschiedenis en muziek. Hij was aan de kweekschool de enige mannelijke leraar.

1959 Expo Brussel
Paulissen en Soeur Stefanie met enkele leerlingen

Op de kweekschool bracht hij zijn leerlingen een grote liefde bij voor de letterkunde uit de middeleeuwen. Hij bracht de kweekschool ook dicht bij de mensen van Oirschot en richtte "Geloof en Wetenschap" op, waarvan vele Oirschottenaren lid waren. Bijna elke maand werd in "Den Bond" (na afbraak werd op die plaats het nieuwe gemeentehuis gebouwd) lezingen gehouden. Prominente sprekers waren o.a. Anton van Duinkerken en Godfried Bomans.

De heer Poulissen was de stimulator en medeoprichter van de destijds heel bekende toneelvereniging "Sancta Maria". Deze toneelvereniging heeft verschillende Griekse openluchtspelen opgevoerd onder regie van kapelaan Leenders. Hij schreef ook een toneelstuk: "Een Oirschottenaar voor de hemelpoort". De heer Willem Coppelmans, (een bekend Oirschots persoon die met zijn vrouw Nolda vele bruiloften heeft opgeluisterd) had de hoofdrol en heeft bij de schrijver aan huis gerefeteerd.

Onder het zingen van de Marialiederen in de kapel dacht ik aan deze man, die voor de kweekschool, maar zeker op cultureel gebied veel voor Oirschot heeft betekend.

Ik vind dat de leden van onze heemkundekring dit ook moeten weten, vandaar dat ik bij deze hier van melding maak.

29 december 1998.

Sjef Smetsers

Noot van de red: De heer Poulissen had op de kweekschool als bijnaam: Pa. Die bijnaam had hij te danken aan zijn eigen dochters die bij hem op de kweekschool zaten en hem aanspraken met: Pa. De kwekelingen hebben die naam overgenomen en zijn hem blijven gebruiken tot aan zijn pensionering toe.

5. Kunstschilders te Oirschot

Al tweemaal heb ik een toespraak gepubliceerd welke ik als wethouder bij een opening uitsprak. Een keer over Café St.Joris en eenmaal over "D'n Doel". Ik heb er nog een, ditmaal over de opening van een schilderijtentoonstelling in "D'n Oijevaer". Dat was op 23 november 1974. We kennen nu "D'n Oijevaer" als behuizing in de Molenstraat nr.12; vroeger bewoond door Pieleke Rozenwater (Kees Vogels en Hanna Bosman). Als men daar de Kanunnikensteeg ingaat had men eerst aan de rechterhand een deur, welke toegang gaf tot het donkere, bedompte vertrek van Jan Kuijpers. Iets verder de steeg in woonde Noeneske Hobbelen 'n nog iets verderop had men een planken deur, welke toegang gaf tot Galerie "D'n Oijevaer". Dat was wat provisorisch ingericht in een gedeelte van de houten kolenhokken van Kees en Hanna. Daar heb ik dus de opening verricht en direct na mij bezocht St.Nicolaas de tentoonstelling. De Galerie heeft maar enkele jaren bestaan. Hier volgt dan onverkort en ongewijzigd mijn speech van -let wel- 23 november 1974:

Dames en Heren,

Nadat mij, als wethouder van o.a. cultuur en recreatie, gevraagd was het woord te voeren op deze tentoonstelling en hem te openen, heb ik mij bezonnen wat ik hier wel te berde zou kunnen brengen.

Verwacht van mij niet een bespreking -het zou een verspreking worden- van de tentoongestelde kunstuitingen. Alhoewel ik altijd getracht heb met intense belangstelling, met liefdevol bezien, open te staan voor schoonheid -ook wel voor apartheid in de goede betekenis, zowel in natuur als in cultuur, bezit ik onvoldoende inzicht en fantasie om mij op dat pad te begeven.

Ik heb steeds gepoogd op de juiste wijze -ondanks de gejaagdheid en dikwijls grauwe alledaagsheid-waardering op te brengen voor al het geschapene. En daarom ben ik toch graag naar "D'n Oijevaer" gekomen en ik wil -op mijn eigen manier- best iets vertellen over wat in mij opwelde toen ik de rondgestuurde aankondiging las.

Een reeks van kunstenaars prijken op de binnenzijde van het vouwblad. Dat zette mij aan het nadenken.

Als man die graag snuffelt in het verleden, en het als het ware knuffelt, haalde ik mij voor de geest andere namen, in dit geval van kunstschilders die Oirschot geherbergd heeft of er althans enige tijd vertoefden. Nu komt miin reeks:

Als eerste vernoem ik Jan Kruysen. Daar wil ik evenwel niet verder bij stilstaan, hij heeft zopas gehad wat hem toekwam en ik ben daar erg blij mee.

Zijn zoon Antoon Kruysen is in de afgelopen periode eveneens veel vernoemd en geroemd. De kunstwaarde van zijn werken wordt hoger aangeslagen dan die van zijn vader. Maar dat is wel bekend dacht ik. Antoon woonde en schilderde en deed nog veel meer in Oirschot. Ware zijn toenmalige woning -het matige Edahpand van nu- maar terug te brengen in de statige toestand van herenhuis van toen. Dat zou -zo mogelijk- de aantrekkelijkheid van onze Markt -de Mèrt- opkrikken.

Dicht bij de Markt lag het geboortehuis van Piet Teraa. Piet heeft zich -in zijn schilderskunst-opgewerkt tot een niveau van klasse naar ik verneem en naar ik -ik meen in Eersel- op een tentoonstelling kon merken. Piet is bepaald geen kleurloos man, integendeel, de kleuren vlammen de lijst uit. Moge het Piet, die nu in Mol vertoeft, verder schilderachtig goed gaan.

Ik denk verder aan nog een Oirschotse jongen, aan Guust Teurlincx z.g.. Guust schilderde met veel ambitie en zat vol met schoonheid, die hij moest uiten. In de gildenkamer van café-restaurant "De Zwaan" alhier hangt een portret van zijn hand. Het stelt voor de Hoofdman van gilde St.Sebastiaan. Gaat het zien.

Dan werkte in Oirschot van Hout. Van Hout woonde in een pittoresk huisje in de Gasthuisstraat, officieel genaamd -fijn dat je zoiets nog vindt in ons dorp- Stichting Wilhelmus van Overdijk.

In ons dorp verbleef ook geruime tijd kunstschilder Nicolaas. Hij hield zich op in het huis waaruit zich naderhand herberg "'t Vrijthof' ontwikkelde.

Ten huize van nu Jan van den Boomen, een echte zadelmaker die Oirschot rijk is, in de Nieuwstraat, vertoefde een schilder met dubbele naam, Van de Wetering de Rooij. Hij heeft in Oirschot veel geschilderd en veel afgeschilderd.

Ik ga door met mijn reeks:

Mij valt in Bernard Moonen. Verschillende onder ons hebben hem gekend -leeft hij trouwens nog? Zijn verblijf in Oirschot duurt in elk geval voort door zijn kunstverrichtingen, welke menig huis sieren, zoals dat heet.

In de oorlogsjaren (tussen haakjes: oorlog voeren is geen kunst!) heeft Ko Sarneel -de Grote Ko Sarneel- enige tijd in Oirschot gelogeed. Ik vernoem hem met graagte. Zijn broer, de kunstsmit Nico Sarneel, woont nu trouwens in een huisje in Oirschot dat waardig is uitgeschilderd te worden.

Wist Ge, Dames en Heren, dat niemand minder dan de potige Karel Appel een paar maanden in Oirschot gewoond heeft? In 1941 schilderde hij o.a. "De Smidse in Oirschot". 't Was een rommelige smederij die ik me goed herinner, van Jan (hoe kan het anders), van Jan de Smid, Jan van den Heuvel. Nu is er het Kleinrestaurant Piet van Haaren. In mijn jongste jaren stond aan de kant van de Molenstraat een zogenaamde hoefstal, een houten gevalletje, waarin Jan de Smid het paard plaatste om te worden beslagen. Karel Appel was er door aangeslagen. Karel Appel vond "De Smidse in Oirschot" -ik citeer- 'een aardig doek, dat oude Brabantse interieur met al die rommel, dat vuur, die ouwe man, die bleef doorwerken terwijl ik achter mijn ezeltje bezig was'. Einde citaat. Dat was dan Appel.

Ik heb ook gevonden, maar nu ga ik wat verder terug in de tijd, dat op 17 October 1644 in het huis van zijn tante is gaan wonen Theodoor van Thulden. Hij en zijn vrouw verkregen het burgerrecht van Oirschot. Dat was toen een voorrecht en gezien de plaatselijke woningnood ook nu weer!. Afijn, dat is weer aller-daagse grauweheid en dat wil ik nu achter mij laten. Theodoor van Thulden was, naar algemeen wordt aangenomen, een leerling van de grote Rubens. In de uit Oirschot afkomstige familie Van Thulden kwamen veel priesters, magistraten en hoge functionarissen voort. Oirschot bezit een Van Thuldenstraat en 's-Hertogenbosch zeg a.u.b. niet Den Bosch- neen, 's-Hertogenbosch wijdde in 1969 een tentoonstelling aan deze Oirschottenaar.

Als laatste -en ook als grootste- kom ik bij Jheronimus Anthoniuszoon van Aken, alias Jeroen Bosch. Jeroen Bosch en zijn eega Meid v.d.Meervenne hebben zich in Oirschot in het huwelijk begeven en hier hun eigen optrek gekozen. Dat moet omstreeks 1477 geweest zijn. Het is in Oirschot dat Jeroen zijn kunstwerkplaats ingericht had en zijn vroegste werken zijn in deze landelijke contreien ontstaan. De "Zeven Hoofdzonden" is in haar geheel hier ter plaatse geschilderd. Herberg "De Leeuw", in Oirschot nog als huis terug te vinden, is de uitspanning die afgebeeld staat op het stuk van de hoofdgebouwen.

Dat was het dan wat mij allemaal in gedachten kwam toen ik me in de stof zat in te dromen. En nu sta ik weer met beide benen in de tijd van vandaag. Met beide benen ja, ook al is 't in D'n Oijevaer, die aan één poot genoeg pleegt te hebben. Ik kom dan tot het hedendaagse. Ik las trouwens ergens dat Jeroen Bosch volle aandacht had voor het hele leven in Oirschot, maar ook voor de aantrekkelijkheid van het nieuwe!

Nog is Oirschot -het wordt weer een lofzang op Oirschot- nog is Oirschot monumentaal en schilderachtig. Vroeger zag men in dit dorp nogal eens schilders met ezel en palet door de straten en stegen rondlopen op zoek naar strategische punten. Ik dacht dat zulks vermindert. Ligt dat aan Oirschot vraag ik me dan af?

Ik hoop van niet, alhoewel ik af en toe, naast vele goede dingen, ergernisgevende kleinigheden van groot dorpsgewicht ontdek.

Hoewel het hier, tussen de velerhande schoonheden van velerlei handen, niet de juiste plaats is, moet ik -over Uw hoofden heen-kwijt wat me de laatste maanden in ons dorp onder andere aanstoot geeft. Kunstenaars, die immers speciaal oog hebben voor het kleine, zullen deze afdwaling wel voor lief willen nemen. Het moet er uit, dat men in Oirschot steeds méér overgaat tot het inplanten van soorten heggen, welke hier niet thuis horen, voornamelijk coniferen. Laat men toch voorkeur geven aan inlandse heggen, bijvoorbeeld linden of beuken, muldersheggen, waarin de vogels kunnen rondartelen. Ik meen tot deze vermaning te moeten overgaan, alhoewel in dit schone gezelschap niet passend.

Ik hoop dat de bewoner van Oirschot ook zal achtslaan op dit dorps sfeerbrenkend detail, miniaturen zozeggd, om een begrip uit uw woordenschat te gebruiken.

Na deze uitweiding, afdwaling, haast ik mij -de Goedheilig Man staat te wachten- U allen goede uitslag toe te wensen, verkoopssucces -dat is ook heel schoon- moge eveneens uw deel zijn. En hiermede is deze tentoonstelling in "Den Oijevaer", in nieuwe aanpak, voor geopend verklaard.

Tot zover mijn toespraak.

Over V.d.Wetering de Rooij heb ik naderhand op het Protestante Kerkhof een kleine ovale zerk ontdekt waarop stond: Rustplaats Johannes, Embrosius van de Wetering de Rooij.
geb. 23 sept.1871; overl. 26 april 1918. Ik dacht er goed aan te doen zulks nog te vermelden.
En wat de schilderijen van mijn reeks betreft: die zijn wel voort uitgedrupt; zij zijn droog, evenals de schilders !!!

Theo van de Loo

6. Bons op den herd

Laat ik het deze keer eens hebben over al hetgeen er bons op den herd aan de muur hing, want denk nou niet dat het 'n kaal bedoening was. Ik weet het; er hing geen kunst aan de muur, of ge moet het verdekt opgehangen werk van een spin tot kunst rekenen. Nee, bons genne Rembrandt of Kruijssen, zelfs genne zondagsschilder. Wij moesten 't doen met produkten waarvan er dertien in een dozijn gingen en die meestal op een of andere manier iets te maken hadden met het Rijke Roomse leven en waarvan de lijsten wel kostbaarder geweest zullen zijn dan hetgeen er in zat.

Zelfs de trouwfoto van onze vader en ons moeder was nep. Immers; getrouwd midden in de winter, in de mis van 9 uur, (en die was echt) terwijl 'ne bos hempseknOkes fungeerden als bruidsboeket voor ons moeder. Volgens mij waren in 1934 de wonderen al lang de wereld uit, maar de reizende fotografen, die op zomerse zondagen de boeren langs gingen om familieportretten te schieten, nog niet.

Hoogstwaarschijnlijk hebben onze vader en ons moeder op zo'ne zondagmorgen op verzoek van 'ne fotograaf d'r trouwklere aangeschoten, 'ne bos hempsekrkipkes geplukt uit den hof en - na in de goei houding gezet te zijn - geduldig de plof en de lichtflits van den portretmaker afgewacht. Het resultaat heeft bons jarenlang, ingelijst, op dezelfde plaats aan de muur gehangen.

Die trouwfoto (die dus geen trouwfoto was) werd aan weerskanten geflankeerd door twee grote schilderijen voorstellende Jezus met enkele van zijn leerlingen; er omheen skón zwarte lijsten. Op de ene stond de tekst: "Heer, ben ik het ?" En op de andere: "Heer, blijf bij ons". Wij, kinderen, we wisten dat de leerling met 'ne bruine japon aan Petrus was, en die ene met zijne groene japon, die zo slijmerig bij Jezus ging hangen; dat was Jacobus. Midden in de jaren dertig moeten die schilderijen gretig aftrek hebben gevonden, want ik heb ze in verschillende huizen zien hangen.

Ook hing er bons aan de muur een groot portret van 'ne gebilde paus, die vermanend zijn wijsvinger opstak (Leo de 13e of Benediktus de 15e; dat ben ik kwijt), twee schilderijen van de H. Montfort, waar woorden opstonden die wij geen van allen konden lezen, en 'n schilderij met 'ne glazen buik. In een lijst met bol glas hing een kruis op goudgeel geplooid fluweel.

Maat 't skónste was toch wel een heel dik schilderij met, achter glas op roze zijde, een voorstelling van Jezus, Maria en Jozef. Er omheen zat 'ne mooie bruinglanzende lijst en in die lijst een sleutelgat met sleutel. Ooit, voor mijne tijd, moet er een skón muziekske uit dat schilderij geklonken hebben. Maar omdat één van mijn leergierige oudere broers eens, in een onbewaakt ogenblik, wou weten hoe dat dat precies werkte, ging het muziekapparaatje, na een diepgaand onderzoek (te diep, afgaand op de klappen die volgden) als los onderdeel verder door het leven. Het schilderij zelf heeft nog lang stilzwijgend boven de goeikamerdeur gehangen.

Boven de deur naar de goot hing een bewijs van goei congregatiedrag van ons moeder. Diploma; stond er op. Diploma's waren zeldzaam in die tijd. Zo zeldzaam dat ze gezien werden als een sieraad in huis, waard om ingelijst aan de muur gehangen te worden. Vandaar ook dat ons moeders melkdiploma een duidelijke ereplaats had gekregen.

De klok ('n reguleur, trouwcadeau van de familie) was een geval apart. Daar mochten wij, kinderen, nooit of te nimmer aankomen. Die viel onder 't beheer van onze vader, voor zover er iets te beheren viel. In de loop der jaren had hij daarbij een vaststaande ceremonie ontwikkeld waar wij met gepaste eerbied naar keken. Steevast elke zaterdagavond, na zijn wekelijkse wasbeurt (nou ja) en scheerritueel met schars, zeep en borstel, waarbij wel eens krachttermen vielen

Diploma van de congregatie

en bloed vloeide, krom hij, in zijn hemd en met opgestroopte broekspijpen, op een stoel om met veel krrr..krrr...krrr.. de klok op te draaien. En dan kon, wat hem betrof, de week beginnen.

Natuurlijk ontbrak de spiegel niet, die voorover tegen de muur hing; daardoor kon hij tevens als krantenhanger fungeren. Eens per week werd de spiegel even van de muur gelicht, zodat alle lectuur met een plof op de grond viel, waarna het gesorteerd werd. De Sint Jansklokken, het Streekbelangen en het Familieblad werden opzij gelegd voor "onze jongens in Indië, een deel van de kranten moest de komende week fungeren als aanmaakpapier voor de kachel en het laatste deel werd in vierkantjes geknipt en aan een spijker op 't höske gehangen.

Bedrukt w.c. papier iets nieuws....? Kom nou, wij hadden dat al, geriesaikled en wel.

Als laatste waren er dan nog de tere schouwboardjes, die in zeer wankel evenwicht de schouwplank sierden. Wel twintig moeten het er ooit geweest zijn, maar in de loop der jaren slonk hun aantal en werden de ruimtes tussen de boardjes daarentegen steeds groter.

Hoe dat zo kwam?

Nou kijk, het lievelingsspel van ons mèskes, was kètsen en dat van de jongens voetbal. En daar waren wij heel goed in; maar nou ook weer niet zo goed dat wij altijd de juiste richting van de bal wisten te bepalen. Ook vlogen er wel eens andere voorwerpen ongecontroleerd door de lucht.

Afijn, ergens moeten er nog twee van die schouwboardjes over zijn.

Ene keer per jaar, in de lente, werden al die decoraties van de muur gehaald en ontdaan van alle ongerechtigheden zoals spinnewebben, roetaanslag, vuile kindervingers en vliegenstrond om daarna in de boenwas gezet te worden. De klok werd voorzichtig in 'n bedstee gelegd.

Daags daarna kwam Toon van Overdijk in alle vroegte met zijne kalkemmer en witborstel om den herd te witten. Maar eerst deed hij zijne ronde om het huis, luisterde naar de veugeltjes en snoof de gezonde "sonderse lucht op, om dan op te merken: "Wè wade gij hier skón opt Sonderen". En zo wast

Door vant Sonderen

7. Voor Oranje, koning(in) en vaderland

Koninginnedag en bevrijdingsdag 1999, allebei nationale feestdagen, liggen al weer achter ons. Dat bracht me op het idee na te gaan of er op "ons" streekarchief iets te vinden was wat betreft vieringen van nationale aard, of feesten en andere blijken van vreugde rond vorstelijke personen. Feesten die van bovenaf aangemoedigd, of zelfs opgelegd worden.

We maken een sprong terug naar het einde van de 18de eeuw. Ons land wordt bestuurd door een regering van regenten in Den Haag en stadhouder Willem V (van Oranje) Een grote groep landgenoten is al lang niet meer tevreden over die manier van regeren en willen van de regenten en stadhouder Willem V af. Zij noemen zich Patriotten. De Prinsgezinden daarentegen zijn aanhangers van de stadhouder.

De Patriotten zijn al aardig op weg om in verschillende steden de macht over te nemen als de zwager van Willem V (de koning van Pruisen) ingrijpt en met behulp van zijn leger de stadhouder weer stevig in het zadel helpt. We schrijven dan 1787 - 1788.

In juni 1789 schrijft de secretaris van Oirschot in een verslag dat de Prince van Oranje van plan is om op Vrijdag 22 juni 's morgens vroeg met zijne hooge tegenwoordigheid Oirschot voor een korte wijl met een bezoek te vereren. Hij zal zelfs bij de Heer van Oirschot op 't Groot Beysterveld dejeuneren (ontbijten).

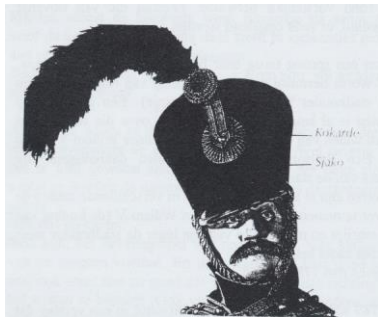
Natuurlijk wordt er meteen een commissie opgericht die het een en ander voor de komst van de prins moet regelen.

Zo moeten de wegen die "Zijne Doorluchtigste Hoogheid alhier staat te passeren" geëffend worden en behoorlijk opgemaakt.

Er moet een nieuwe "Orange vlag zo uyt den toom als uyt 't raadhuys uytgestoken worden".

De klokken moeten bij aankomst van de prins geluid worden en alle burgers worden verzocht om zeker op die dag een "orange teken" te dragen.

En natuurlijk moeten alle 5 Oirschotse gildens in vol ornaat op komen draven. Voor deze gelegenheid moeten hun hoeden versierd zijn met een orange cocarde en zij zullen "zig rangeren in 2 rijen op den weg die Zijne Hoogheid bij het incoomen in deeze Heerlijkheid zal nemen".

Even voordat de prins zal hebben gedejeuneerd zullen zij zich weer in dezelfde orde opstellen langs de weg, die de prins bij zijn vertrek zal nemen.

Tenslotte zal de ganse magistraat - allen versierd met oranje cocardes - hun opwachting maken bij de stadhouder en ze zullen om adiëntie vragen. Wordt dit verleend dan moet de secretaris het woord voeren uit naam van alle regenten en ..."hem complimenteren met betuyging van onze vreugd over het geluk en d'eer dat 't Zijne Hoogheid behaagd heeft deeze Heerlijkheid met Zijne Hooge

Tegenwoordigheid voor de eerste maal te vereren...".

Op de bewuste dag zijn de Oirschotse regenten al vroeg uit de veren. Om 4 uur 's morgens al komen ze bij elkaar om gezamenlijk naar 't huis van de Heer Sweerts de Landas op 't Groot Beysterveld te gaan. De prins en zijn gevolg moeten ook al vroeg wakker zijn geweest want om 6 uur in de morgen arriveren ze in Straten bij het kasteel.

Ik veronderstel dat ondertussen half Oirschot en zeker heel Straten uitgelopen is ondanks het vroege uur. Per slot van rekening zag je, zeker in die tijd, niet elke dag een echte prins van Oranje. En dat in levende lijve.

De gevraagde audiëntie wordt meteen verleend en de secretaris mag zijn woordje doen.

Waarschijnlijk is alles redelijk goed verlopen want als beloning krijgen de wegwerkers later "enkel bier" aangeboden, iedere gilde krijgt een tientje, de diender en de vorster een rijksdaalder en de regenten zelf krijgen een "vriendelijke bijeenkomst" aangeboden.

Op 14 October 1790 staat het huwelijk gepland van een "prinsesse van Oranje en Nassau". Stadhouder de Vries stelt de vraag of men "ter gelegenheid van het Hooge huwelijk" (...) "op dien dag tot viering van den zelve met eenige vreugde behoorde te bedrijven".

Maar omdat er in Den Bosch, noch ergens anders in de Meijerij "eenige publieke vreugden staan bedreven te worden" besluit Oirschot ook niks te doen.

We gaan naar 1798.

De Fransen zijn ons land binnengetrokken, de stadhouder gevlucht naar Engeland en we hebben een totaal andere regeringsvorm gekregen.

Om dat laatste heugelijke feit te vieren en voor de vergetelheid te behoeden wordt er een nationale feestdag ingesteld en wel op 19 mei.

Wat Oirschot betreft hebben de volgende festiviteiten plaats:

- 's Morgens om 8 uur en 's middags om 12 en om 4 uur zullen de klokken worden geluid.
- De nationale vlag zal zowel hier als te Best op de kerktorens geplaatst worden.
- Zo hier als te Best zal een nieuwe vrijheidsboom geplant worden. - Aan die vrijheidsbomen zal ook een nationale vlag geplaatst worden en boven in de boom zal een vrijheidshoed, versierd met nationale linten, zichtbaar zijn. Hoe die vrijheidshoed er uit ziet is mij onbekend. Wat me wel opvalt is dat de kleur "orange" niet meer genoemd wordt. Begrijpelijk natuurlijk, want onze Oranjefamilie zit in Engeland en is op dat moment niet erg populair. Onze nationale kleuren zijn nu voortaan (onder invloed van de Fransen) rood, wit, blauw.
- En hoe brengt de Oirschotse burger deze Nationale feestdag door? "al degene uit deze plaats die daartoe genegen zijn zullen in daartoe te verkiezen herbergen onder broederlijke eendracht vergaderen en van ganser harte, na elks gezindheid op zulken weis vrolijk zijn, als zij zullen goedvinden, mits betalende eenieder zijne vertering....".

Kortom; de mensen worden opgeroepen feest te vieren en te drinken ...als ze zelf maar betalen.

Hoeveel jaren die nationale feestdag in stand gehouden is, heb ik niet kunnen achterhalen, maar in 1806 krijgen we een echte koning in de persoon van Lodewijk Napoleon en zijn verjaardag wordt aangegrepen om weer een nieuwe nationale feestdag in te voeren.

Daarom is er op 25 augustus 1806 feest ter ere van de verjaardag van de koning.

In Oirschot worden die dag de klokken weer extra geluid, de vlag uitgestoken, de schepenkamer op het raadhuis geillumineerd en de leden van het dorpsbestuur zullen die avond een vriendelijke bijeenkomst hebben met een glas wijn en een pijp tabak.

De Oirschotse ingezetenen (het gewone volk) zullen per publikatie worden uitgenodigd "om die dag met gepaste vrolijkheid door te brengen".

Dit feest zou best eens de voorloper van, en de aanzet geweest kunnen zijn tot onze huidige Koninginnedag, want de eerstvolgende jaren wordt dit feest herhaald, zij het dat in de volgende jaren de gildens er bijgehaald worden en muzikanten, die verzocht worden om met "hunne muziek" de zaak op te vrolijken.

En er is echter een maar. Waarschijnlijk is die eerste verjaardag iets te uitbundig gevierd, want er komt een verbod op alle handel en nering onder de godsdienst en het schieten met geweren. Dat laatste geldt voor de hele dag.

Na 5 jaren echter is het afgelopen omdat de koning door zijn broer Napoleon van zijn troon gehaald wordt en naar Frankrijk terug geroepen. Maar eerst maakt hij nog een rondreis door Brabant en brengt hij ook een bezoek aan Oirschot.

April 1809:

De koning, Lodewijk Napoleon, komt en nu is er natuurlijk werk aan de winkel. Oirschot moet opgepoetst worden om de koning waardig te ontvangen.

De sloten moeten vervroegd worden geveegd, de wegen in orde gemaakt, de bomen langs de wegen behoorlijk gesnoeid, alle houtaard- steen- en mesthopen langs de wegen moeten opgeruimd worden. Zelfs de schoren moeten nagekeken worden of ze in orde zijn. Er moet zorg gedragen worden voor vlaggen en voor het luiden der klokken. Bovendien worden er 5 erebogen opgericht n.l.

1. Bij van de Schoot aan het Raadhuis
2. Bij Dr. de Roy aan de Koestraat
3. Bij Dan. de Roy aan de Heistraat
4. Bij de wed. Vissers aan de Bestsestraat
5. Bij van de Sande aan de Bosweg. (Bosscheweg ?)

En natuurlijk moeten bij de komst van de koning alle gildens paraat zijn en optrekken. Daar worden ze later overigens wel voor betaald.

Het feestcomité van Oirschot organiseert voor die dag een optocht en volksvermakelijkheden.

Ergens heb ik ooit gelezen dat de koning Oirschot een mooi dorp vond, maar in de notulen van de gemeenteraad is zo iets niet terug te vinden.

Zoals de meeste lezers ondertussen wel weten, worden de Fransen in 1813 verslagen door een bondgenootschap van verschillende Europese landen en moeten ze zich terug trekken in eigen land.

Het Huis van Oranje komt terug op de troon in de persoon van de zoon van stadhouder Willem de 5de. Ons land wordt een koninkrijk en de koning noemt zich koning Willem 1. Van enig feestgedruis bij zijn inhuldiging is in de Oirschotse archieven niks terug te vinden.

50 jaar later, in 1863, is er wel een nationaal oranje-feest. Dan herdenkt men de 50-jarige hereniging van Nederland met het Huis van Oranje.

Maar het eerste grote oranje-feest wat uitvoerig wordt beschreven vindt plaats op 12 mei 1874. Men viert dan het 25-jarig regeringsjubileum van koning Willem III.

Er wordt een nationaal feestcomité opgericht en vele subcommissies. Ook in Oirschot wordt een feestcommissie van 15 personen opgericht waar zowat de hele elite van ons dorp zitting in heeft, o.a. de kantonrechter, de beide huisartsen, de notaris, de pastoor, de dominee, de griffier, de gemeentesecretaris enz. enz. Er moet geld ingezameld worden voor een nationaal cadeau, dat zal bestaan uit goud en zilver. Vier gemeentes in Brabant, waaronder Oirschot, zijn zo dapper tegen het plan te stemmen. Men wil geld ophalen voor een cadeau, maar niet voor goud en zilver.

Er schijnen meer tegenstemmers in den lande te zijn, want men stapt van dat plan af. De koning laat trouwens weten het geld aan een "weldadig doel" te willen besteden. Wat dat weldadig doel uit eindelijk geworden is wordt niet meer vernoemd.

Toch heeft het Oirschots bestuur daar vrede mee en vanaf de pui van het gemeentehuis en vanaf de preekstoel wordt de inzameling aangekondigd en aanbevolen.

En dan komen we aan 1898, het jaar van de inhuldiging van Koningin Wilhelmina. Van de plannen wat betreft de Oirschotse festiviteiten is bijna niets terug te vinden in de Gemeentenotulen. Dit komt natuurlijk omdat de feesten georganiseerd worden door een speciaal comité, buiten de gemeenteraad om.

Dit comité dient bij de gemeente een verzoek in voor een subsidie van f 200.= om het een en ander te organiseren. Het verzoek wordt ondersteund door handtekeningen van 250 personen.

Dat wordt de aanleiding tot een verhitte discussie in de gemeenteraadsvergadering, waarvan de strekking is: Wat denkt het comité wel?

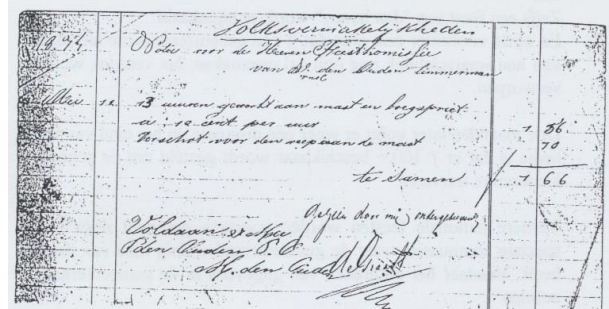
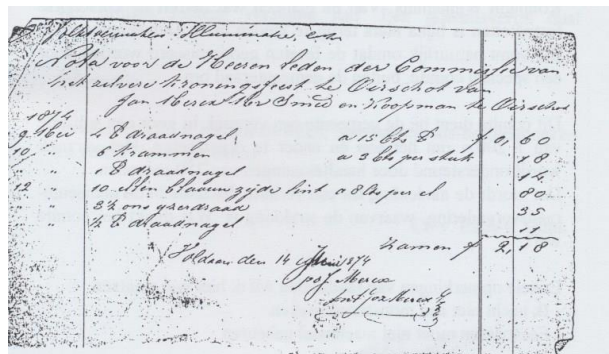
Enkele opmerkingen van raadsleden wil ik hier wel plaatsen.

- Ik hecht niet aan monsterverzoeken.
- Feestvieren moet niet machinaal gebeuren.
- Uit eigen zak vieren is mooier
- Feestcommissie op onwettige wijze samengesteld.
- Het kleine plattelandse Oirschot wil grote steden napen enz., enz.

Zelfs een feest van "den honey" wordt er bijgehaald.

En of de voorzitter ook pleit dat 't een gebeurtenis is die niemand van hen waarschijnlijk nog ooit zal meemaken; het verzoek wordt verworpen.

Drie maanden later volgt er weer een discussie en het eind van het liedje is dat er f 100.= beschikbaar wordt gesteld om de schoolkinderen te tracteren.

Nota's uit 1874

Verdere nationale feesten worden voortaan geregeld door een speciale commissie, waar de gemeenteraad weinig mee van doen heeft. Vandaar het ontbreken van gegevens in de gemeenteraad-notulen.

Een klein oranje-feestje wil ik toch nog even vermelden omdat daar een misser van de gemeente aan vooraf gaat.

In 1910 namelijk worden alle Oirschotse schoolkinderen getraceerd op chocola omdat men dat het jaar te voren, bij de geboorte van prinses Juliana, verzuimd had. Een goedmakertje dus!

Informatie: Streekarchief o.a. resolutieboeken, gemeenteraads-notulenboeken en verder losse gegevens

Cl. v. Esch-v. Hout.